

Рецензент: **Моторна О. С.** — завідувачка кабінету мистецтва та фізичної культури Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Літературний редактор *Ірина Дворницька*
Художники: *Вікторія Юрковська, Олена Сажко*
Редактор *Зоряна Грибчук*

Кісільчук І.

К44 Цікаве музикування на уроках мистецтва в НУШ /
І. Кісільчук. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2020. — 48 с.
ISBN 978-966-07-3583-5

У посібнику розкрито теоретичні та практичні аспекти використання нетрадиційних способів музикування: гра на паперових стаканчиках, «звучні жести», музикування на клавесах, ритмічні вправи з м'ячиками. Пропоновані авторські розробки були успішно апробовані вчителями початкових класів НУШ, вихователями закладів дошкільної освіти та педагогами, що працюють в інклюзивних класах.

Для вчителів, керівників гуртків музичного напрямку, музичних керівників закладів дошкільної освіти, студентів музично-педагогічних факультетів та батьків.

УДК 37.015.31

Зміст

Передмова.....	4
ТЕХНІКА МУЗИКУВАННЯ «ЗВУЧНІ ЖЕСТИ», АБО BODY PERCUSSION.....	5
Ритмічно-комунікаційні вправи в техніці Body percussion.....	8
Вправа «8 ударів».....	11
Вправа «Знайомство».....	12
Вправа «Коло ритму».....	14
Вправа «Ритмічна картина».....	14
Руханка «Я далі йду, йду».....	17
Різні види партитур із візуалізацією рухів для відтворення комбінацій Body percussion.....	20
ТЕХНІКА МУЗИКУВАННЯ «КЛАВЕСИ».....	22
Методичні поради щодо організації роботи з клавесами.....	24
Віршовано-ритмічні вправи з клавесами.....	28
Вправа «Коник».....	28
Вправа «Годинник».....	28
Вправа «Фруктовий салат».....	30
Вправа «Мандрівка».....	30
РИТМІЧНІ ВПРАВИ ЗІ СТАКАНЧИКАМИ.....	32
РИТМІЧНІ ВПРАВИ З М'ЯЧИКАМИ.....	38
Вправа з м'ячиками в малих або великих колах.....	39
Вправа «Корзина емоцій».....	41
МУЗИЧНО-РИТМІЧНІ ІГРИ З ПАРАШУТОМ.....	43
Список використаних джерел.....	46

Передмова

Сучасний світ — це світ творчих, активних особистостей, і вершин у ньому досягають ті, хто мислить креативно, хто намагається нестандартно розв'язувати будь-які проблеми.

Тому сьогодні важливо не тільки озброїти дитину певною сумою знань, а й виховати самостійну, творчо розвинену індивідуальність. Це і є метою Нової української школи.

Саме уроки мистецтва покликані повною мірою розкрити творчий потенціал кожної дитини, закладений природою, її інтелектуальні здібності через широке поле музичної діяльності.

Учням не обов'язково володіти грою на музичному інструменті, щоб реалізувати себе на уроці. У пригоді стануть нетрадиційні способи музикування: гра на паперових стаканчиках, музика тіла, ритмічні вправи з м'ячиками, музикування на клавіесах.

На власному досвіді переконалася, що після діяльнісних, креативних уроків бажання творити вже не покидає дітей. І урок музичного мистецтва не закінчується через сорок п'ять хвилин, а переходить у повсякденне життя школярів.

А навчання для життя — одне з правил Нової української школи.

Шукаєте нові ідеї — ласкаво просимо!

Техніка музикування «Звучні жести», або Body percussion

Коли запитуєш, чи можна грати без музичного інструмента, мої учні впевнено відповідають: «Так!». Одним з улюблених видів музикування на уроці є Body percussion.

Body percussion — це техніка музикування, у якій музичним інструментом є тіло. Це активне «проживання» ритму всім тілом, можливість стати частинкою живої ритмічної пульсації різних стилів музики. Це гра, захопливий процес, складна командна робота, що допомагає відчувати живу пульсацію музики.

Звісно, це не новий прийом на уроках музичного мистецтва, та новизна його у цікавій подачі й організації процесу на уроці.

Звучні жести (*жести, що звучать*), або Body percussion (*перкусія тіла, тіло-барабан з англ.*) — це виконавська техніка, що розглядає наше тіло як музичний інструмент. Тіло людини має унікальні можливості добування звука, які здавна використовувались у музичних культурах світу (здебільшого в культурі афроамериканців). Людина може задіювати усі частини тіла (зазвичай руки та ноги), при цьому перетворюючись на оркестр, який звучить і рухається. Звучні жести, тілесна перкусія, музика тіла найдоступніші, бо пов'язані з природними рухами людини: постукуванням, плесканням, клацанням, а також із мовою.

Для плескання руками, ляскання по стегнах, грудях, притупування, клацання пальцями (які беруть участь у виконанні музики), Гунільд Кетман — учениця, послідовниця та колега Карла Орфа, запропонувала використовувати термін «звучні жести».

Сучасна техніка Body percussion використовує чотири основні ударні звуки: stomp (крок-удар лівою, правою або обома ногами об тверду поверхню (підлогу)), patsch (ляскання по стегнах руками); clapping (плескання руками); snapping fingers (клацання пальцями рук).

Ця техніка:

- дає поняття про такі елементи музики: метр, тривалість звуків, ритм, темп, динаміка, фраза, імпровізація, тема, варіації, рондо, рефрен тощо;
- розвиває метроритмічне чуття, творчі здібності, дрібну моторику рук, координацію;
- розвиває комунікативні якості, здатність до самовираження, уяву, фантазію, навички творчого музикування, сприяє реалізації творчого потенціалу;
- формує цікавість до музики, мотивацію до музичної творчості.

Сольні можливості: виконання ритмічних вправ, послідовностей, композицій, імпровізацій.

Колективні можливості: виконання вправ, послідовностей, ритмічних рисунків, канонів, створення метроритмічного акомпанементу до музичних творів.

Виконавство:

- виконання ритмічних вправ;
- розучування текстів пісень у поєднанні ритму пісень зі звучними жестами;
- виконання ритмічних послідовностей до творів для слухання;
- ритмізація слів, словосполучень, віршів, загадок, лічилок зі звучними жестами;
- виконання ритмічних канонів;
- ритмічні ігри «Луна», «Коло ритму», «Передай ритм», «Запитання-відповідь» тощо.

Творчість:

- імпровізація на основі слова, словосполучення, речення, вірша;
- підбір основних ударних механізмів до заданого ритмічного блока, рисунка;
- створення ритмічних композицій на основі ритмічних слів-блоків;
- створення ритмічних композицій у заданій формі (діалог, тричастинна музична форма, рондо, реп-композиція);
- створення мовно-ритмічних композицій на основі образу («Пори року», «Планета звуків», «Подорож» тощо).

Комплексна діяльність:

- речитативність та спів під акомпанемент звучних жестів;
- звучні жести у тісному взаємозв'язку з пластичними та хореографічними рухами;
- ритмізація слів, словосполучень, віршів, загадок, лічилок тощо;
- звучні жести та драматизація;
- виконання тексту пісні з одночасними ходом і проплескуванням музичного метра;
- створення ритмічно-танцювально-театральних композицій.

Сьогодні **Body percussion**, або **звучні жести**, стають усе популярнішими серед дітей і підлітків. Це улюблений вид музикування у європейських школах, а через доступні ролики в ютуб про них дізнаються й українські учні.

Вираження мистецьких образів мовою свого тіла доступне навіть найменшим дітям, які притупують, хитають головою чи

плескають у долоні, коли чують ритмічну музику. Цей процес продовжується у закладах дошкільної освіти, де діти на музичних заняттях використовують жести, рухи тіла і, звичайно, звуки. Застосування у навчанні шести-семирічок *Body percussion* корисне, оскільки, крім позитивних емоцій радості, звучні жести вдосконалюють фізичну форму учнів, впливають на розвиток комунікативних навичок і музичальності, у якій, як відомо, чуття ритму є одним зі складників.

Ритмічно-комунікаційні вправи не є чимось новим. Їх витoki в ритмічній гімнастиці Еміля Жак-Далькроза, в комплексній імпровізаційно-ігровій діяльності Карла Орфа та їх послідовників: Т. Тютюнникової, Д. Гудкіна, Т. Боровик. Ми радимо поєднувати ритмічні вправи з *Body percussion*, розвиваючи при цьому музичні здібності дітей (музичне сприймання, музичну пам'ять, музичний ритм) і спрямовуючи їх у площину налагодження комунікації між учнями.

Ритмічно-комунікаційні вправи в техніці *Body percussion*

Ритмічно-комунікаційні вправи в цій техніці виконують організаційну функцію: вони швидко згуртовують колектив, концентрують увагу учнів. Вправи можна пропонувати на етапі релаксації: діти чудово розслабляються, знімається м'язеве напруження, адже *Body percussion* — це рух, якого не вистачає на уроках, причому під час вправ використовується найпростіший спосіб видобування звуку.

Як такі вправи сприяють формуванню комунікації між учнями? Учень (учениця) перестає чути лише себе, а впливається в пульсацію ритму, слухаючи кожного учасника і всіх разом, відчуває важливість моменту правильної і вчасної передачі ритму для збереження цілісності групової чи колективної ритмічної композиції. Кожен має змогу бути як солістом, так і частинкою оркестру: передавати одне одному ритм (партію), грати злагоджено тощо.

Для дітей дошкільного віку звучні жести можна подати в об'ємній формі: тупання ногами (четвертними тривалостями) — «чаплі», тупання ногами (восьмими тривалостями) — «солдатики», почергові удари лівим і правим кулачками по грудній клітці (восьмими тривалостями) — «мавпочки».

Дошкільники та молодші школярі вчать крокувати під ритм вірша чи пісні, проплескувати віршовані фрази, озвучувати картини природи за допомогою звучних жестів, пізніше — застосовувати ці жести з метою показу метра, сильної та слабких долей, ритмічних блоків.

У роботі з молодшими школярами над звучними жестами можна використовувати колірно-геометричні партитури.

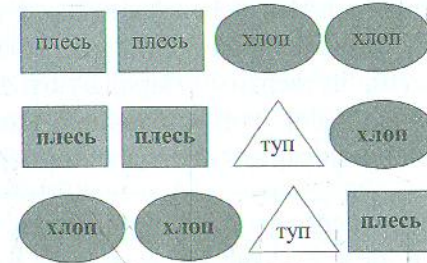

Рис. 1. Геометрична партитура

Кольорові партитури з назвою рухів та ритмічними блоками є основою для складніших партитур.

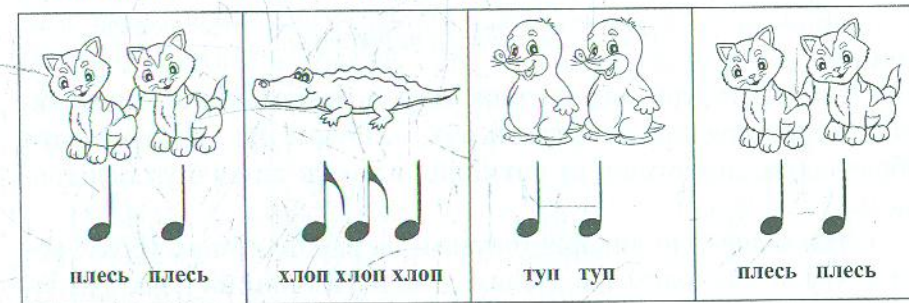

Рис. 2. Мовно-ритмічна партитура

Для опрацювання основних звучних жестів — плескання, хлопання, тупання, клацання — пропонуємо використовувати картки.

Be -	- се - ло	нам ра	- зом
			
туп	плесь плесь	бух бух	туп

Рис. 3 Мовно-ритмічна партитура

Учням пропонують згадати невеличкий вірш та озвучити його жестами. Діти пробують відтворити один жест, пізніше поєднують його з другим, третім, четвертим. Народжуються різні варіанти ритмічних супроводів. Коли учні вправно читають одноголосну партитуру, можна вводити картки двоголосних партитур.

I група								
II група								

Рис. 4. Двоголосна партитура

Отож партитури для звучних жестів можуть мати різний вигляд: безпосередньо зображати рух, називати рух, відтворювати образ слова, що читається ритмічно, а також ритмічну послідовність.

Вправи доречно використовувати на різних етапах уроку: вони слугують чудовим емоційним налаштуванням на початку (наприклад, створення ланцюжка ритмічних асоціацій в учнів до теми уроку); у вокально-хоровій роботі — поспівки у вигляді

ритмізації на основі слова, словосполучення, речення та ін. На етапі слухання музики — це відтворення ритму прослуханого твору, творча імпровізація за твором тощо.

Розглянемо конкретні вправи і методику їх проведення на уроках.

Вправа «8 ударів»

Мета: сприймати на слух і повторювати прості комбінації основних звучних жестів у помірному та прискореному темпі; формувати вміння концентрувати увагу на завданні, злагоджено виконувати вправу у групі, домовлятися і розподіляти завдання.

Методичні поради: впродовж цієї вправи учні ознайомлюються з основними звуковими жестами — *хлоп*, *лясь*, *клац*, *туп*. Цю вправу можна виконувати усім колективом на різних етапах уроку, дібравши акомпанемент із комбінації звучних жестів до творів для виконання чи слухання, а комунікація виявляється у можливості змінювати солістів, які спілкуються з іншими учнями, задаючи ці комбінації для їх відтворення.

У вправі використовують чотири основні ударні механізми Body percussion. Учасники сидять на стільцях чи стоять біля парт. Спершу вчитель показує вправу, а учні відразу повторюють з ним другий її сет, намагаючись виконувати точно в ритмі і правильними звуковими жестами. Вправу повторюють кілька сетів. Фраза «Заміна солістів» дозволяє вибрати охочих для подальшого її проведення. Кожен соліст використовує свій звучний жест (8 ударів), а клас відтворює. Гру можна проводити з музичним супроводом чи без нього.

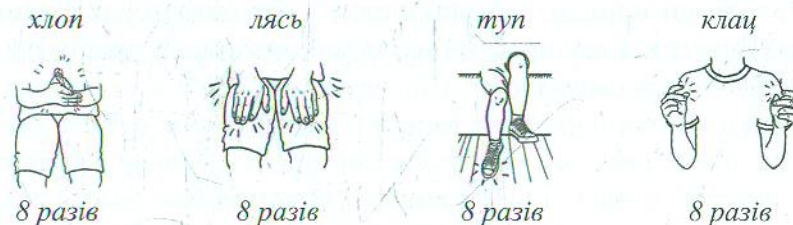

Рис. 5. Партитура до вправи «8 ударів»